

Tuğra Yazım Yönü ve Okuma Biçimi Üzerine Bir Değerlendirme

Yazan: Ahmet ARDIÇ

Yüksek Lisans Mühendislik / Bağımsız Araştırmacı

Tarih: 31 Ekim 2025

Not: Bu makalenin İngilizce sürümünü (DOI:

[10.5281/zenodo.17496655](https://doi.org/10.5281/zenodo.17496655)) şu adreste bulabilirsiniz:

https://zenodo.org/records/17496655)

Özet

Osmanlı tuğraları, hükümdarın resmi imzası olarak kullanılan ve estetik hat unsurlarıyla zenginleştirilmiş yazı biçimleridir. Bu yazıda, tuğra metnlerinin okuma yönü ve sıralamasına dair yaygın kabuller yeniden gözden geçirilmektedir. Özellikle “Mahmud Han bin Abdülhamid muzaffer daima” şeklindeki yaygın okuma biçiminin¹, yazım yönü dikkate alındığında farklı bir sıralamayla okunmasının daha tutarlı olabileceği öne sürülmektedir.

Giriş

Tuğralar, tarihsel belgelerde hükümdarın kimliğini ve otoritesini simgeleyen görsel ve metinsel yapılardır. Genellikle Arap harfleriyle yazılan bu imzalar, aşağıdan yukarıya doğru bir yazım yönü izler. Estetik amaçlarla eklenen “zülfe”, “tuğlar” ve “kollar” gibi bölümler, yazının görsel bütünlüğünü artırır; ancak metnin okuma ya da yazım yönünü değiştiren unsurlar değildir. Her yazı gibi tuğra da belirli bir yazım yönüne sahiptir ve bu yön genellikle aşağıdan yukarıya doğrudur.

Anahtar Kelimeler

Tuğra, Osmanlı Tuğrası, Tuğra Yazım Yönü, Hat Sanatı, Tuğra Yazı Okuma Biçimi, Paleografik Açılardan Tuğra Yazısı, Epigrafik Analiz, Sultan Mahmud Han bin Abdülhamid Tuğrası

---

¹ See: > The Wikimedia page “Tughra Mahmud II”

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tughra_Mahmud_II.svg

> Decoding the Tughra, Anatomy of an Imperial Monogram

Using the Signature of Sultan Abdülhamid II as a Guide.By Yasin Giray Demir, Jun 19, 2025 >

<https://notesonpaper.substack.com/p/decoding-the-tughra-anatomy-of-an>

A Reassessment of Writing Direction and Reading Order in Ottoman Tughra Script

Author: Ahmet ARDIÇ

MSc Engineering / Independent Researcher

Date: October 31, 2025

Abstract

Ottoman tughras are stylized script forms used as the official signature of the sultan, enriched with aesthetic elements of calligraphy. This paper revisits common assumptions regarding the reading direction and sequence of tughra inscriptions. It proposes that the widely accepted reading “Mahmud Han bin Abdulhamid muzaffer daima”¹ may be reconsidered, as the writing direction suggests that an alternative sequence could be more accurate.

Introduction

Tughras are visual and textual emblems representing the ruler’s identity and authority in historical documents. Typically written in Arabic script, these signatures follow a writing direction that proceeds from bottom to top. Decorative extensions such as “zülfe,” “tuğlar,” and “kollar” enhance the visual composition but do not alter the reading or writing direction of the text. Like any written form, a tughra has a defined orientation, which is generally upward from its base.

Keywords

Tughra, Ottoman Tughra, Tughra Writing Direction, Calligraphy, Tughra Reading Order, Paleographic Aspects of Tughra Script, Epigraphic Analysis, Tughra of Sultan Mahmud Han bin Abdulhamid

Tuğra Yazım Yönü ve Okuma Sıralaması Üzerine Değerlendirme

Bazı kaynaklarda II. Abdülhamid dönemine ait bir tuğranın “Mahmud Han bin Abdulhamid muzaffer daima” şeklinde okunması gerektiği belirtilmektedir. Ancak bu sıralama, yazım yönü dikkate alındığında tartışmalıdır. Tuğra çizgileri genellikle aşağıdan yukarıya doğru ilerlediğinden, metnin “Han Mahmud bin Abdulhamid muzaffer daima” şeklinde okunması daha tutarlı olabilir.

Aşağıdaki görselde, yaygın kabul gören açıklamaya göre renklerle işaretlenmiş sözcüklerin yazım yönü, aynı renklerle yapılan çeviriyle de takip edilebilir.²

Mahmud han bin Abdülhamid muzaffer daima

Sözlü takdimlerde “Mahmud Han” veya “Fatih Sultan Mehmed Han” gibi ifadeler kullanılabilir. Ancak tuğra metinlerinde, padişahın baba adı da yer aldığından ve “bin” (İngilizce karşılığı “son of”) ifadesiyle anlam bütünlüğü kurulduğundan, “Han” sözcüğünün başa alınması daha anlamlı bir sıralama sunar.

Bu şekilde okunduğunda, tümce hem semantik olarak daha tutarlıdır hem de virgül gibi bir duraksama işaretine ihtiyaç duymaz. Üstelik bu okuma biçimi, akademik çevrelerde yaygın olarak kabul edilen anlamı da bozmaz.

Her yazı sisteminde olduğu gibi, tuğra yazılarının da belirli bir yazım yönü vardır. Aşağıdan yukarıya doğru yazılmış bir tuğrada, en altta yer alan sözcüğü atlayarak ikinci sözcükten okumaya başlamak, okuma yönü açısından tutarsızlık yaratır. Yazım yönü ile okuma yönü arasında uyum olması gerekir.

² Görselin alıntılıadığımız kaynaktaki açıklamalara buradan bakabilirsiniz: Wikimedia, “Tughra Mahmud II” başlıklı sayfası; https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tughra_Mahmud_II.svg

“Mahmud Han bin Abdulhamid” ifadesine virgöl eklendiğinde anlam deęiřebilir:

- “Mahmud, Han bin Abdulhamid muzaffer daima” → “Mahmud, Han Abdulhamid’in oęlu...”
- “Mahmud Han, bin Abdulhamid muzaffer daima” → “Mahmud Han, Abdulhamid’in oęlu...”

Ancak yazım yönüne göre okunduğunda, “Han Mahmud bin Abdulhamid muzaffer daima” şeklindeki sıralama hem anlam bütünlüğünü korur hem de yazım yönüyle uyumlu olur. Bu biçim, Türkçe semantik yapıya da uygundur.

Han Mahmud bin Abdülhamid muzaffer daima

Han Sözcüğü öne alındığında tuğra yazının alttan yukarı doğru ilerleyen yönü kırılmamış olur.

Nitekim Osmanlı Türkçesinde örnekleri olduğu gibi Orta Asya Türk lehçelerinde baba adı önde, kişi adı sonra gelir:

- “Ali oęlu Ahmet”, “Oęuz oęlu Batur” gibi.

Resmî belgelerde ise “Ahmet Ardıç Alırıza oğlu” biçimi tercih edilirken, sözlü ifadede “Alırıza oğlu Ahmet Ardıç” denebilir.

Bu bağlamda, “Mahmud Han bin Abdulhamid muzaffer daima” çevirisini yapan araştırmacıların, sözlü ifade ile yazılı ifade arasındaki farkı göz önünde bulundurarak yazım sırasını neden takip etmediklerini açıklamaları gerekir. Aksi takdirde, Osmanlı tuğralarında yazım yönünün olmadığı veya önemsenmediğini varsaymak gibi tutarsız bir sonuca ulaşılır.

Her yazının bir yazım yönü vardır. Sözcükleri rastgele bir düzlemde yerleştirip anlamlı bir tümce elde etmeyi beklemek, yazım yönünün yok sayılması anlamına gelir. Bu nedenle, “Han Mahmud bin Abdulhamid muzaffer daima” biçimi hem yazım yönüne hem de Türkçe anlam yapısına daha uygun bir okuma sunar.

Ayrıca, “HAN” (kağan) unvanı, yazılı metinlerde kişi adının önüne alınmalıdır. Bu biçim, virgül gerektirmeden anlamı açıkça ifade eder. Tuğra metinlerinde duraksama işareti bulunmaz ve bulunmasına gerek de yoktur.

Sonuç olarak, “Han Mahmud bin Abdulhamid muzaffer daima” biçimindeki okuma hem yazım yönüyle uyumlu hem de anlam açısından tutarlıdır. Sözlü ifadelerde “Sultan Mahmud Han Hazretleri” gibi kullanımlar tercih edilse de resmî belgelerdeki tuğra imzalarında bu sözlü biçimin birebir tekrar edilmesi beklenmemelidir.

Bu değerlendirme, tuğra metinlerinin yalnızca içerik değil, biçimsel yönleriyle de analiz edilmesi gerektiğini göstermektedir. Yazım yönü, metnin anlamını ve sıralamasını doğrudan etkileyen temel bir unsurdur.

Sonuç

Bu değerlendirme, Osmanlı tuğralarının yalnızca içeriksel değil, aynı zamanda biçimsel özellikleriyle de ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yazım yönü, bir metnin anlamını ve sözdizimsel sıralamasını doğrudan etkileyen temel bir unsurdur. “Han Mahmud bin Abdulhamid muzaffer daima” biçimindeki okuma, hem yazım yönüyle tutarlılık göstermekte hem de Türkçe semantik yapıya uygunluk arz etmektedir. Bu bağlamda, tuğra metinlerinin çözümlemesinde sözlü hitap biçimlerinden ziyade yazılı metnin içsel yapısına ve yazım yönüne öncelik verilmesi gerektiği önerilmektedir.

Ayrıca, “Mahmud Han bin Abdulhamid muzaffer daima” çevirisini yapan araştırmacıların, sözlü ifade ile yazılı ifade arasında bu sözcüklerin sıralanış biçiminde bir fark yokmuş gibi davranarak, yalnızca sözlü hitap biçimine uygunluk sağlamak adına yazım sırasını neden dikkate almadıklarını açıklamaları gerekmektedir. Aksi takdirde, Osmanlı tuğralarında yazım yönünün göz ardı edildiği gibi tutarsız bir yaklaşım ortaya çıkacaktır.³

Bu yaklaşım, ileride yapılacak paleografik ve dilbilimsel çalışmalara katkı sağlayabileceği gibi, tuğra yazılarının daha sağlıklı ve bütünlüklü biçimde yorumlanmasına da zemin hazırlayacaktır.

---

³ “Mahmud Han bin Abdulhamid muzaffer daima” biçimindeki okuma tercihinde ısrar eden araştırmacıların, bu sıralamayı savunurken Osmanlı tuğralarında belirli bir yazım yönünün bulunmadığını varsaymaları gibi tutarsız bir duruma düşmeleri kaçınılmazdır. Zira ilk iki sözcüğün yerini değiştirdikten sonra yazım yönünün hâlâ aşağıdan yukarıya doğru olduğunu kabul etmek, bu yönün metin çözümlemesinde önemsenmediği anlamına gelir. Oysa Arapça ve Türkçe dahil olmak üzere, dünya üzerindeki tüm yazı sistemlerinde yazım yönü temel bir unsurdur. Sözcükleri rastgele bir düzleme yerleştirip onlardan anlamlı bir tümce elde etmeyi beklemek, yazım yönünün yok sayılması anlamına gelir. Dolayısıyla, bu okuma biçimini savunanların Osmanlı tuğralarında yazım yönünün olmadığını veya göz ardı edilebileceğini ileri sürmeleri, yazılı dilin evrensel mantığıyla bağdaşmayan bir açıklama olacaktır.

Yararlanılan Ek Kaynaklar

- **Padişah Tuğra Okunuşları**
Sultan tuğralarının telaffuz biçimlerine dair örnekler ve açıklamalar için bkz.:
<https://www.tugra.org/cesitli-tugralar/tugra-okunuslari/>
- **Midhat Sertoğlu**, *Osmanlı Türklerinde Tuğra*, İstanbul: Doğan Kardeş Yayınevi, 1975.
<https://kutuphane.ttk.gov.tr/details?id=428614&materialType=KT&query=Serto%C4%9Flu%2C+Midhat>
- **Suha Umur**, *Osmanlı Padişah Tuğraları*, İstanbul: Cem Yayınevi, 1980 / 2011.
ISBN 10: 9754067244 — ISBN 13: 9789754067248
- **Op. Dr. Ercan Mensiz**, *Türk Dünyası'nda Tuğralar ve Osmanlı Padişah Tuğraları*
<https://www.tugra.org/tugra-hakkinda/>